

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ОЦІНКИ РІВНЯ НАКЛАДНИХ ВИТРАТ

ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

Використання коефіцієнту Бієвра та показників структури капіталу дозволяє оперативно визначити нормальний рівень накладних витрат підприємства з урахуванням результатів виробничо-господарської діяльності.

The use to the Biver's ratio and indexes of capital structure allows operatively to define the normal level of burden costs of enterprise taking into account the results of business activity.

Сучасна система управління витратами користується широким інструментарієм засобів адміністрування абсолютного значення накладних витрат, їх деталізації, визначення очікуваних тенденцій, контролю та оптимізації, але оцінка нормального (або максимально можливого) рівня таких витрат в окремих умовах складає, на думку автора, актуальну методичну проблему.

Основними сучасними принципами керування накладними витратами є забезпечення ефективності використання активів підприємства, контроль за динамікою накладних витрат порівняно з минулими періодами з урахуванням застосованих менеджерських заходів і подій в рамках виробничо-господарської діяльності, та, за можливістю, порівняння з аналогічними підприємствами з урахуванням специфічних особливостей. Але оперативна оцінка максимально можливого рівня накладних витрат підприємств на підставі відомостей про поточний стан виробничо-господарської діяльності представлятиме, на думку автора, теоретичний і практичний інтерес.

В якості вихідних даних для поставленої задачі встановлено наступні умови:

- 1) визначення максимально можливого рівня накладних витрат не повинно орієнтуватися на структуру калькуляції в зв'язку з тим, що співвідношення статей витрат підприємств різних галузей відрізнятимуться з об'єктивних причин;
- 2) підхід має забезпечувати можливість оперативної оцінки рівня накладних витрат підприємств виходячи з техніко-економічних показників виробничо-господарської діяльності;
- 3) оскільки аналіз накладних витрат в рамках собівартості окремих видів продукції є певним відображенням обраного методу розподілу накладних витрат, визначення доцільного рівня таких витрат має проводитися в рамках усього підприємства як одиниці промислових об'єктів галузі.

Для оцінки рівня накладних витрат при показниках виробничо-господарської діяльності, що склалися, розглянемо властивості коефіцієнта Бієвра [1, 2], що відображає спроможність грошового потоку за період покрити частину коштів, що використовуються у виробничо-господарській діяльності (зобов'язань підприємства). Показник має діапазон нормальних значень, нижня границя якого свідчить про можливу неплатоспроможність підприємств, і розраховується на підставі даних бухгалтерської звітності (форма №1 згідно П(С)БО №2 "Баланс" [3], форма №2 згідно П(С)БО №3 "Звіт про фінансові результати" [4]). Для цілей даного дослідження представимо задовільне значення коефіцієнта Бієвра формулою 1:

$$K_B = \frac{ЧП + A}{З_д + З_п} \geq 0,17 \quad (1)$$

де: ЧП - чистий прибуток за даними рядка 220 форми 2;

A - амортизаційні відрахування за даними рядка 260 форми №2;

З_д, З_п - відповідно довгострокові (рядок 480 форми №1) та поточні (рядок 620

форми №1) зобов'язання підприємства, що відображає спроможність покриття зобов'язань підприємства за допомогою грошового потоку з коефіцієнтом, не нижчим за 0,17.

Саме цей показник аналізу фінансового стану підприємства обраний в зв'язку з його призначенням для встановлення неявних ознак неплатоспроможності підприємства, тобто на етапі, коли інші показники (наприклад, показники рентабельності або ефективності використання активів підприємства) ще не спроможні відобразити негативні ознаки менеджерської політики.

Виходячи з формули (1) визначимо розмір грошового потоку, при якому фактичне значення коефіцієнту Бівера перевищуватиме критичний рівень:

$$ЧП + А \geq 0,17 \times (З_а + З_н) \quad (2)$$

З урахуванням чинного податкового законодавства прибуток до оподаткування має відповідати умові:

$$П + \frac{А}{0,75} \geq 0,23 \times (З_а + З_н) \quad (3)$$

де $П$ - прибуток до оподаткування.

Представимо прибуток до оподаткування $П$ у вигляді:

$$П = Д_в - В_п - В_з \quad (4)$$

де $Д_в$ - валовий доход виробничо-господарської діяльності;

$В_п$ - сукупність умовно-постійних витрат, що виникають в процесі виробничо-господарської діяльності;

$В_з$ - сукупність умовно-змінних витрат, що виникають в процесі виробничо-господарської діяльності.

Враховуючи, що умовно-змінні та умовно-постійні витрати можуть включати амортизацію основних фондів та необоротних активів, а також з огляду на необхідність відокремлення накладних витрат, представимо формулу (4) в наступному вигляді:

$$П = Д_в - В_{пп-а} - В_{з-а} - А - Н_а \quad (5)$$

де $В_{пп-а}$ - прямі умовно-постійні витрати без урахування амортизації;

$В_{з-а}$ - умовно-змінні витрати без урахування амортизації;

$А$ - загальні амортизаційні відрахування;

$Н_а$ - накладні витрати без урахування амортизації.

Після впорядкування складових отримано вираз:

Відповідно формула (3) прийматиме вигляд:

$$Д_в - В_{пп-а} - В_{з-а} - А - Н_а + \frac{А}{0,75} \geq 0,23 \times (З_а + З_н) \quad (6)$$

$$\frac{H_{-a}}{D_B - B_{\text{пп-а}} - B_{3-a} + \frac{1}{3}A - 0,23(3_d + 3_{\text{п}})} \leq 1 \quad (7)$$

Формула (8) відображає обмеження розміру накладних витрат, яке забезпечує виконання умов виробничо-господарської діяльності, встановлених коефіцієнтом Бівера - підприємство може собі дозволити накладні витрати не вище розрахункового значення без ризику появи ознак

можливої неплатоспроможності якщо результат розрахунку за формулою (7) належатиме інтервалу від 0 до 1.

З огляду на специфічні особливості виробничо-господарської діяльності окремих підприємств бачиться доцільним в рамках аналізу рівня накладних витрат врахувати обсяги обов'язкових капіталовкладень за період, що аналізується:

$$\frac{H_{-a}}{D_B - B_{\text{пп-а}} - B_{3-a} + \frac{1}{3}A - 0,23(3_d + 3_{\text{п}}) - K_{\text{п}}} \leq 1 \quad (8)$$

де $K_{\text{п}}$ - поточні капіталовкладення.

Практичне використання формули (8) потребує врахування низки умов.

По-перше, формула (8) обмежує розмір накладних витрат з метою запобігання ознак можливої неплатоспроможності виходячи з припущення, що основна частина накладних витрат встановлюється шляхом адміністративного рішення, відповідно запропонований підхід ставить за мету впорядкування процесу адміністративного встановлення накладних витрат.

По-друге, перевищення розрахункового значення накладних витрат над фактичним свідчить не про потребу в їх збільшенні, а про ефективність виробничо-господарської діяльності. Також можна говорити про можливість розширення виробництва або здійснення капіталовкладень, але для однозначного висновку щодо управління грошовими потоками необхідно залучити результати аналізу відповідних показників.

По-третє, в рамках системи управління витратами оптимізаційні заходи спрямовуються на усі види витрат, як на умовно-змінні, так і на умовно-постійні. І хоча в сучасній літературі [5] обґрунтовуються рекомендації щодо першочерговості аналізу і оптимізації умовно-постійних витрат, оптимізація умовно-змінної складової операційних витрат також сприятиме виконанню умов формули (8).

Таким чином, обмежувальним чинником рівня накладних витрат відповідно формули (8) пропонується вважати відповідність фінансових показників підприємств задовільному значенню коефіцієнта Бівера у вигляді, представленому в формулі (1). На підставі висновків про доцільність залучення довгострокових і поточних зобов'язань та фінансування капіталовкладень, а також з огляду на те, що встановлення накладних витрат відбувається значною мірою на підставі адміністративного рішення і, відповідно, може коригуватися без суттєвої оптимізації технології та організації виробництва, порядок визначення заходів щодо запобігання можливої неплатоспроможності підприємства складатиметься з наступних послідовних етапів:

1. визначення доцільності досягнутого рівня довгострокових та поточних зобов'язань підприємств;
2. оцінка фінансової залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування;
3. оцінка необхідності запланованих обсягів капіталовкладень;
4. дослідження можливості виконання умов формули (1) шляхом коригування накладних витрат;
5. дослідження можливості оптимізації умовно-змінних і прямих умовно-постійних операційних витрат.

За умов отримання незадовільних результатів по двох перших позиціях виникає потреба в оптимізації структури або умов обслуговування зобов'язань, в іншому випадку виконання умови максимального рівня накладних витрат згідно формули (8) можливе лише шляхом оптимізації капіталовкладень та операційних витрат.

Запропонований підхід щодо оперативної оцінки рівню накладних витрат сприятиме,

на думку автора, запобіганню можливої неплатоспроможності підприємства шляхом впорядкування адміністративних рішень стосовно накладних витрат.

Одночасно моніторинг динаміки показника може виступати сигнальним інструментом при прийнятті рішень щодо капіталовкладень, кадрових заходів, оптимізації системи оплати праці тощо.

Список літератури

1. Методичні рекомендації по виявленню ознак неплатоспроможності підприємств і ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства, затверджені Наказом Міністерства економіки України від 17.01.2001 р.
2. Кононенко О. Аналіз фінансової звітності. – Х.: Фактор, 2002 - 144 с.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №2 „Баланс”, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31.03. 1999 р. №87 // Национальные стандарты бухгалтерского учета.- 2000 - С. 12-33.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №3 „Звіт про фінансові результати”, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31.03. 1999 р. №87 // Национальные стандарты бухгалтерского учета.- 2000.- С. 34-50.
5. Хасан-бек Р.М. Анализ производственно-хозяйственной деятельности предприятий. -К.: Международный институт менеджмента, 1996.-215 с.